

מפגש מס' 127

דף למנחה

איוב ל"ג - ל"ז

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק ל"ג - נאום אליהוא הראשון: א-להים מדבר עם האדם דרך ייסורים

פרק ל"ד - נאום אליהוא השני: משפט הא-להים

פרק ל"ה - נאום אליהוא השלישי: חטאי האדם פוגעים בבני אדם אחרים

פרק ל"ו - נאום אליהוא הרביעי: האדם נבחן בסבלו

פרק ל"ז - סוף נאום אליהוא הרביעי: כחו של הא-להים השולט בסערה

לימוד מעמיק

מענות אליהוא

אליהוא בן ברכאל הבוזי לא מופיע בסיפור כאחד מרעי איוב המרכזיים. אבל ניתן להניח שאנשים רבים נוספים נכחו בניחום האבלים של איוב, והיו עדים לוויכוח התאולוגי ביניהם. כאשר הרעים חדלו מלענות לאיוב, ואיוב סיים את נאומיו האחרונים כ'מנצח', פורץ אל השקט קולו של אליהוא בן ברכאל ומבקש להציע תשובה אחרת, מורכבת יותר, לשאלות הקשות העומדות על הפרק.

בארבעה נאומים מפורטים, מתייחס אליהוא לנקודות מרכזיות שונות שעלו בוויכוח, ומציע לאיוב פרספקטיבה שונה שיכולה להתיישב על דעתו. בסופו של כל נאום הוא פותח בפני איוב את האופציה להגיב ולהשיב על דבריו, ונדמה ששתיקתו מעידה על מעין קבלה של דבריו, המעודדת את אליהוא להמשיך לנאמו הבא. שתיקות אלו מרמזות כי תשובותיו של אליהוא אכן פותרות את קושייתיו של איוב, ומובאות בסוף הספר סמוך להתגלות הא-לוה, בשביל להציג כמשנה סדורה את הגישה הנכונה להנהגת הא-לוה.

חלק א - צעיר וזקנים

את נאומו הראשון פותח אליהוא בהתנצלות. לפי דבריו, איוב ורעיו היו מזקני האנשים הנוכחים בדיון, ומתוך כבוד ונימוס החזיק אליהוא את דעותיו ונמנע מלהגיב ולהתערב: **צָעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים עַל־כֵּן זָחַלְתִּי וְאִירָא מַחֹת דְעֵי אֶתְכֶם (ל"ב, ו).** (ראו גם **בפוסט מאת הרב יעקב מדן**)

הנחת המוצא הראשונית שלו הייתה שהזקנים והחכמים בוודאי יוכלו לענות לדברי איוב על דרך האמת: **אֲמַרְתִּי יָמִים יִדְבְּרוּ וְרֹב שָׁנִים יִדְעוּ חֻכְמָה (ל"ב, ז).** כזכור, גם הרעים ראו ברוב השנים יתרון להבנת דרכי הא-ל - אליפז טען כי שנותיו הרבות וניסיונו נתנו לו את הפרספקטיבה להבין את הנהגת העולם, ובלדד טען שנדרשת לשם כך חכמת הדורות המצטברת שמועברת במסורת מדור לדור.

אמנם, אליהוא מגלה כי רוב השנים איננו ערובה לחכמת אמת: אכן ריחקה היא באנוש ונשמת שדי תבינם: לא רבים יחכמו וזקנים יבינו משפט (ל"ב, ח-ט). אל מול האמת, כל בני האדם שווים; והדרך לבחון את אמיתות הדברים איננה לפי האומר, אלא אל מול תוכן הדברים עצמם. אליהוא מחדד את העקרון הזה גם בנאומיו בהמשך: שמעו חכמים מלי וידעים האזינו לי: כי און מלין תבחון וחד יטעם לאכלל: משפט נבחרה לנו נדעה בינינו מה טוב (ל"ד, ב-ד). אליהוא מדגיש את הצורך בעיון משותף ודיון ענייני על פי כללי ההגיון כדי להגיע לפתרון אמת שיתיישב על און השומעים. לא סמכות הדוברים או מספר שנותיהם הוא שיכריע מה נכון, אלא ההתיישבות של הדברים על השכל ועל המוסר - אפילו אם יאמרו מפיו של גבר צעיר. מנקודת מבט זו, הדיון של הרעים כשל, שכן הם לא הצליחו להשיב לאיוב על טענותיו: הן הוחלתי לדברכם און עד-תבונתיכם עד-תחקרון מלין: ועדיכם אתבונן והנה אין לאיוב מוכיח עונה אמרוי מכם (ל"ב, יא-יב) (ראו [בדברי המלבי"ם](#)).

בעקבות חוסר המענה של הרעים, אליהוא מרשה לעצמו להפר את השתיקה ולנסות בעצמו לענות לאיוב, מתוך תחושה שיש לו כיוונים חדשים להביא לדיון: אענה אר-אני חלקי אחר דעי אר-אני (ל"ב, יז). אם עד כה שתק ונמנע מלהגיב בשל כבודם של הדוברים, כעת אליהוא מבין כי לא ראוי עוד שישתוק - כיוון שלא כבוד הרעים עומד כעת על הפרק, אלא כבוד א-להים (שמעו גם [בפוסט מאת הרב ד"ר בני לאו](#)).

שאלות לדיון

בימינו נפוץ הביטוי שטבע הרמב"ם: 'שמע האמת ממי שאמרה' (או 'קבל האמת ממי שאמרה'), הקורא להפריד בין דעותיך על האדם או ההקשר בו נאמרים דברים מסוימים, לבין ההתייחסות העניינית לתוכן הדברים עצמם.

- מהו, לדעתכם, היחס הראוי בין כבוד לדעת גדולים, לבין חתירה לאמת?
- כיצד ניתן לשמור על נימוס וכבוד גם במסגרת דיון, בו חושבים שהצד השני טועה לחלוטין?
- האם ניתן להפריד בין כבוד הדובר לבין אמינות דבריו?
- באיזה מצב קבלת טענה כן תהיה תלויה במקור ממנו הגיעה?

חלק ב - האמת מורכבת

בשלושת נאומיו הראשונים (ל"ג-ל"ה), מתייחס אליהוא בנפרד לשלוש טענות מרכזיות של איוב על הא-לוה ועל משפטו. בתשובותיו, הוא חוזר גם על טענות וביטויים שנאמרו על ידי הרעים, אך עושה בהם שימוש באופן מורכב ויוצר מהשילוב שלהם תפישה אחרת בהנהגת הא-לוה.

שיח עם א-להים

ראשית, פותח אליהוא בהתייחסות לקושי העקרוני שמציג איוב לגבי עצם הקשר עם א-להים. איוב התלונן על כך שבמקום שיח פתוח, בו הא-לוה מדבר אתו ומסביר לו מה הבעיה במעשיו, ישנו שיח עקיף - הא-לוה משוחח איתו באופן עקיף דרך הפעלת כח וענישה. בעקבות זאת הוא הציע שיתכן שמדובר ברדיפה אישית: אך אמרת באוני וקול מלין אשמע: אך אני בלי פשע חף אנכי ולא עון לי: הן תנאאות עלי ימצא יחשבני לאיוב לו (ל"ג, ח-י).

אליהוא מציע לאיוב הסבר אחר למצב, שיוצר תמונה הפוכה לגמרי: הא-לוה אכן מתקשר עם האדם דרך החלומות וחזיונות הלילה ובעזרת הייסורים, אך זה לטובתו: כי באחת ידבר אל ובשמים לא ישורנה: בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על-אנשים בתנומות עלי משכב: אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם (ל"ג, יד-טז). מטרת הא-לוה היא להציל את האדם מעונש המוות, על ידי הכוונה לתיקון דרכיו - יחשך נפשו מני-שחת וחינו מעבר בשלח (ל"ב, יז). למרות שהאדם ראוי לעונש מוות, הא-לוה פותח לו פתח לתשובה ע"י הייסורים הגורמים לו לבחון את דרכיו מחדש, ולהתעורר לשיפור מעשיו (ראו [בפוסט מאת הרב יעקב מדן](#)).

אליהוא מסביר כי הייסורים הללו הם דווקא ממידת החסד, ולא ממידת הדין. בשביל הא-לוה, מספיקה עשירית האחוז של סנגוריה שתתעורר על האדם, כדי למנוע את מותו: אֲסִיֵּשׁ עָלָיו מְלֶאֶךְ מְלִיִּין אֶחָד מִגִּי־אֶלְפֵי לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ: וַיִּחַנְּנוּ וַיֹּאמְרוּ פְדֵעֵהוּ מִיַּד מִרְדֵּת שְׁחַת מִצְאָתִי כִפֹּר (ל"ב, כג-כד); וברגע שהייסורים משיגים את מטרתם, מיד חוזר מצבו של האדם לקדמותו: רָטַפֶּשׁ בְּשָׂרוֹ מִנְעֵר יָשׁוּב לִימֵי עֲלוֹמָיו: יַעֲתֵר אֶל־אֱלֹהֵהוּ וַיִּרְצֵהוּ וַיִּרְא פָּנָיו בְּתַרְוַעָה וַיִּשָּׁב לְאֹנֶשׁ עֲדָקָתוֹ (ל"ב, כה-כו). (ראו [בדברי המדרש](#) ובפוסט [מאת הרב ד"ר בני לאו](#))

להרחבת העיניים:

את סגנון השיח שמתאר אליהוא - חלום לילה וייסורים - ניתן לזהות בכמה וכמה סיפורים בתנ"ך, ובייחוד אצל אומות העולם. אחת הדוגמאות הבולטות היא אבימלך מלך גרר: לאחר שלקח את שרה לביתו, הוא מקבל חלום לילה מאת ה', ובו מפורש כי ראוי היה שימות: הִנֵּךְ מֵת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ (בראשית כ', ג), אלא שה' מנע ממנו את החטא, ונתן לו הזדמנות לתיקון על ידי החלום, הייסורים, ותפילת אברהם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַאֱלֹהִים בְּחֹלֶם גִּסְאֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתֶסֶלְבֶכֶךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאֶחְשֶׁךָ גִּסְאֲנֹכִי אוֹתְךָ מִחֲטוּלֵי עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיךָ לְנֶגַע אֱלֹהֵי: וְעַתָּה הֵשֵׁב אֶשְׁת־הָאִישׁ כִּי־נִבְיָא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ וַחַיֵּיהּ וְאִסְיִינְךָ מִשִּׁיב דַּעֲבִימוֹת תָּמוֹת אֶתְּהּ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ (בראשית כ', ז-ט). עקרון זה מופיע באופנים שונים גם אצל פרעה הלוקח את שרי; לבן הרודף אחרי יעקב; ונבוכדנצר מלך בבל - שבעקבות גאוותו קבל חלום אזהרה, ואף התייסר להיות כבהמה למשך שבע שנים, לפני ששב למלכותו וקבל עליו את מלכות ה' (כמתואר [בדניאל ד'](#)). דוגמאות אלה מעידות על כך שדברי אליהוא משקפים את הנהגת הא-להים הנכונה על פי התורה.

התקדמות תמידית

אליהוא מסכם את טענתו באמירה עקרונית יותר: הֵן־כָּל־אֵלֶּה יַפְעֵל־אֵל פְּעֻמִּים שְׁלוֹשׁ עֶסְרִים: לְהַשִּׁיב נַפְשׁוֹ מִגִּי־שְׁחַת לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים (ל"ג, כט-ל). לדעתו, דרכו של הא-ל היא לייסר את האדם מדי פעם בפעם כדי להעיר אותו לתיקון דרכיו: אדם שחייו טובים ונוחים מדי, לאורך זמן יאבד את הערנות שלו למעשיו, ויקפא על שמריו. הא-לוה רוצה שהאדם ימשיך לצעוד בדרך הישר, וימשיך להשתפר ולשאוף לשלמות הא-להית הנגלית בחזון, אליה התייחס אליפז בנאומו הראשון: בְּשִׁעֲפִים מִחַזְוִינֹת לְיִלְה בְּנִפְלֵ תִרְדְּמָה עַל־אֲנָשִׁים: פֶּחַד קָרְאֲנִי וְדַעְדָּה וְרֹב עֲצָמוֹתֵי הַפְּחִיד: וְרוּחַ עַל־פְּנֵי יַחֲלֵף תִּסְמַר שְׁעָרַת בְּשָׂרֵי: יַעֲמֹד וְלֹא־אֶבִּיר מִרְאֵהוּ תִּמְוֶנָה לְנֶגֶד עֵינֵי דַמְמָה וְקוֹל אֲשַׁמַּע (ד', יג-טז). את אליפז, המחזה הזה ייאש, והבהיר לו שאדם לעולם לא יוכל להיות טהור לחלוטין: הַאֲנוֹשׁ מֵאֲלוֹהֵי יַעֲדֵק אִם מַעֲשֵׂהוּ יִטְהַר־גְּבֹרָה? (ד', יז). אבל לטענת אליהוא - אין זה אומר שלא צריך לשאוף לשם. **חיי האדם יכולים וצריכים להיות תהליך ארוך של תיקון וטהרה במטרה להתקרב אל השלמות העליונה** (ראו [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן-נון](#)).

אם כן, "להיות אדם טוב" זה לא מצב נתון וקבוע, אלא תהליך שצריך להתרחש בכל רגע ורגע של החיים. ההצלחה של האדם בתהליך הזה נמדדת בהתקדמות היחסית שלו, כך שהדרגה הרוחנית שנחשבה לו כצדקות לפני שנה, יכול עכשיו להיחשב כלא מספיק, כיוון שנדרש ממנו להשתפר עוד ולתקן את מידותיו שלב אחרי שלב.

החזיונות מעוררים חיבוטי נפש ומציגים - כמו אצל אליפז - אידיאל עליון של צדק רוחני טהור, משמשים כמקור הנעה יום-יומי לתהליך התיקון הנצחי של האדם. ובמקרה הצורך, מצטרפים אליהם ייסורים וקשיים שמעוררים את האדם לבדוק מחדש את דרכו ואת מעשיו (ראו גם [בסרטון מאת דוד נתיב](#)).

שאלה לדין:

אליהוא מתייחס לחלומות כמסר א-להי שמטרתו להכניס באדם את השאיפה לשינוי ולתיקון עצמי. יתכן שהוא לא מתכוון רק לחלומות נבואיים, אלא לכל חלום אנושי שנועד לצייר לו עולם אידיאלי יותר שבו הוא מעוניין.

חשבו - כיצד משפיעים החלומות והשאיפות שלכם על האופן בו אתם מתנהגים? האם ישנם חלומות שגורמים לכם לעשות שינוי אופי משמעותי?

דמיינו את חייכם ללא חלומות שכאלה - כיצד הם נראים? מה מניע אתכם?

משפט הא-להים

בנאומו השני, פונה אליהוא לתת את פרשנותו לשאלת המשפט הא-להי, הנוגעת לגמול הישיר על מעשיו של האדם. בנאום זה, אליהוא מפנה את דבריו גם אל הרעים כדי להשיג על הנחות היסוד שלהם - שלכל מעשה של האדם יש תוצאה ישירה (גמול), ושהגמול הזה בהכרח צודק, מפאת צדקתו של הא-ל. גם איוב הסכים עם הנחת היסוד העקרונית, אבל לא עם צדקת הגמול, ומתוך כך העלה את האפשרות שהא-ל מעוות את משפטו: **כִּי־אָמַר אִיּוֹב צְדָקָתִי וְאֵל הִסִּיר מִשְׁפָּטִי: עַל־מִשְׁפָּטִי אֶכְזָב אָנוּשׁ חֲצִי בְּלִי־פֶשַׁע (ל"ד, ה-1).**

אל מול אלה, מציע אליהוא טיעון מורכב. גם הוא מסכים כי הא-לוה לא יעשה עוול: **חָלָלָה לְאֵל מִרְשַׁע וְשֹׁדֵי מַעוֹל (ל"ד, י).** אמנם, הוא מבין גם כי אם הא-ל יגמול לאדם בדיוק כפי הראוי לו, לא יהיה לאדם קיום, מאחר והאדם לא יכול להיות צדיק גמור. מידת הדין לכשעצמה תביא עליו כליה: **אֲרִי־אֲמַנְךָ אֵל לֹא־יִרְשִׁיעַ וְשֹׁדֵי לֹא־יַעוֹת מִשְׁפָּט: מִי־פָקֵד עָלָיו אֲרִצָּה וּמִי שָׁם תִּבֵּל בְּלָה: אִסְיִשִׁים אֵלָיו לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף: יִגוֹעַ בְּלִבְשָׂר יַחַד וְאָדָם עַל־עֶפְרָיִם יָשׁוּב (ל"ד, יב-טו).** העולם לא יכול להתקיים מתוך תשומת לב מלאה וצודקת של הא-ל, כיוון שאז הוא ימצא אתו את הדין ויחריב אותו על כל חטא. עקרון זה מוזכר גם ברש"י על הפסוק הראשון בתורה:

רש"י בראשית א, א

ברא אלהים - ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב: "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים".

מכיוון שהעולם לא יכול להתקיים במידת הדין, שילב בה ה' מידה של חסד על ידי כך שהוא מעלים עין ממעשי האדם, וכביכול מסיר מעצמו את כח השיפוט: **כִּי לֹא עַל־אִישׁ יִשְׁיָם עוֹד לְהַלֵּךְ אֶל־אֵל בְּמִשְׁפָּט (ל"ד, כג).** כדי לתת למציאות הזדמנות לקיום, ה' מסתיר את פניו מן המעשים הרעים: **וְהוּא יִשְׁקֹט וּמִי יִרְשַׁע וְיִסְתֵּר פָּנָיו וּמִי יִשׁוּרְנוּ וְעַל־גּוֹי וְעַל־אָדָם יַחַד (ל"ד, ל).**

אמנם הנהגה זו באה מתוך מידה של רחמים, אבל היא עלולה לגרום לרשעים לחוש שאין ענישה וגמול למעשיהם, והם יכולים לעשות כרצונם. במקרה כזה, כשצדקת העשוקים באה אליו על מעשיהם, הוא מעורר את מידת הדין ומתערב להצילם: **אֲשֶׁר עַל־כֵּן קָרוּ מֵאֲחֵרָיו וְכָל־דָּרְכָיו לֹא הִשְׁכִּילוּ: לְהַבִּיא עָלָיו צַעֲקַת־דָּל וְצַעֲקַת עֲנִיִּים יִשְׁמַע (ל"ד כז-כח).** (ראו גם [פוסט מאת דניאל שרשבסקי](#)).

השפעת האדם

בנאום השלישי, אליהוא מגיב לטענה של איוב שהאדם איננו יכול להשפיע על הא-ל: **כִּי־תֹאמַר מִה־יִסְכַּן־לְךָ מִדֵּי אֲעִיל מִחֲטָאתִי (ל"ה, ג).** גם כאן, אליהוא מחזק ומעצים את המובן מאליו - ברור שאין לך השפעה על הא-ל, והוא לא מעניש אותך כדי להגן על עצמו. יחד עם זאת, הוא מדגיש כי המשוואה עובדת גם לצד השני - גם צדקותו של איוב איננה לתועלת הא-ל ואין הוא נדרש להכיר לאיוב תודה עליה: **הֲבַט שָׁמַיִם וְרָאָה וְשׁוֹר שְׁחָקִים גָּבְהוּ מִמֶּנּוּ: אִם־חָטָאתָ מִה־תִּפְעַל־בוּ וְרַבּוּ פְשָׁעֶיךָ מִה־תַּעֲשֶׂה־לוֹ: אִם־צְדָקָתָ מִה־תִּתֵּן־לוֹ אוֹ מִה־מִיִּדְךָ יִקַּח (ל"ה, ה-ז).** (שמעו [בפוסט מאת הרב דוד מנחם](#))

במקום זאת, ההשפעה של מעשי איוב, והמדד להיותם טובים או רעים, מתרחשים בחברה האנושית שסביבו: **לְאִישׁ־כְּמוֹךָ רִשְׁעִי וְלִבְנֵי־אָדָם צְדָקָתְךָ (ל"ה, ח).** אליהוא בעצם מעיר את איוב להסתכל במבט רחב יותר - האדם איננו יצור יחיד העומד אל מול הא-ל באופן לא תלוי. הוא חלק מחברה אנושית שלמה, ואנשים נוספים הנמצאים בה. צדקותו ורעותו של האדם משפיעים על החברה, ומגדירים האם היא תהיה טובה ותאפשר חיים טובים לחברים בה, או לא. במידה מסוימת מדובר כאן בהמשך לטענה הקודמת - הא-ל מסתיר את פניו ממעשי האדם, ומאפשר לחברה האנושית להתנהל עצמאית, ולקיים בעצמה את המשפט. למרות ובגלל הסתרת פניו של הא-ל, זוהי

אחריות של כל אדם להסתכל סביב ולהשתדל להתנהל בדין ובצדק כדי לתקן את החברה: אף-פי-תאמר לא-תשקרנו
דין לפניו ותחולל לו (ל"ה, יד).

אמנם, אכן, כאשר מגיעים העניינים למצב קיצון בו עולה צעקת העניים לשמיים ואין משפט צדק בארץ, אז מתערב הא-ל להעניש את הראויים לכך ולאפשר לברואיו חיים טובים יותר: ועתה פיאין - פקד אפו (ל"ה, טו).

על ידי הטענה שהא-לוה' מסתיר פניו מן הרשע, אליהוא מסיט את הדיון מהיחסים הרחוקים שבין האדם לא-לוהים אל מערכת אנושית חברתית שניתנת למדידה, ומגדיר מדד ברור של מוסר טבעי אנושי. באופן זה נוצרת אחריות כבדה על האדם ועל החברה האנושית לדאוג בעצמם למשפט של צדק, ולא לבנות על הגמול הא-להי כפתרון.

שאלה לדין:

מה דעתכם על כך? האם החברה האנושית מסוגלת להגיע לתיקון משפטי בתוכה? כיצד העובדה שהאחריות לעשות צדק מוטלת על כתפינו בלבד יכולה לשנות את האופן בו אנו מתנהגים וניגשים לשאלות של צדק ומוסר?

לסיכום: מנאומי אליהוא עולה תמונה מורכבת של היחס בין האדם לא-להים. מצד אחד - ישנה ההסתכלות הרחבה על המציאות, ועל הצדק והמשפט. במבט זה הא-להים מאפשר חופש פעולה מסוים לבני האדם, כדי להשאיר להם חופש בחירה ותיקון. הא-ל בוחר לפעול בעיקר במצבים בהם החברה האנושית כושלת בתפקידה ומגיעה עד כדי עוול.

מצד שני - הקשר האישי שבין הא-לוהים לאדם נוגע לתיקון הפנימי והרוחני של האדם. אליהוא טוען כי ישנו מעין דיבור של הא-ל אל בני האדם על ידי ייסורים וחלומות שנועדו לעורר את האדם ולכוון אותו לשיפור דרכיו. לא כעונש - אלא כהכוונה של חסד.

חלק ג - תכלית הייסורים

כל זה נאמר כהסבר תיאולוגי משלים לדין שהתקיים בין הרעים, אבל אין בו מענה ישיר למצבו של איוב. אליהוא מסכים עם איוב שהוא לא פעל בחוסר צדק ולא פגע בתקינות החברה. **בנאום הרביעי מסביר אליהוא את מצבו של איוב לאור העיקרון שמטרת הייסורים היא להביא לתיקון האדם.**

ראשית, הוא מוסיף להגדיר כמה עקרונות חשובים ביחס שבין הא-ל לאדם:

א. הא-ל לא 'מואס' או שונא אף אחד. הוא איננו אויב שלך: הַיָּאֵל כְּבִיר וְלֹא יִמָּאֵס (ל"ו, ה).

ב. לא יִחְיֶה רָשָׁע (ל"ו, ו) - הא-ל איננו דואג באופן אקטיבי להשגיח ולהחיות את מי שבחר בדרך הרשע.

ג. את הקשר המיוחד עם האדם, הוא שומר לאלה הראויים לכך, עליהם הוא משגיח בהשגחה פרטית: לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק יַעֲנִי (ל"ז, ז) (ראו בפוסט [מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#)).

דאגתו המיוחדת של הא-לוה דוקא לצדיקים, מתבטאת בין השאר באותו תהליך של ייסורים שנועדו לכוון אותם לדרך הטובה: וְאִם-אִסּוּרִים בְּזָקִים יִלְכְּדוּן בְּחִבְלֵי-עֲנִי: וַיַּגֵּד לָהֶם פְּעֻלָּם וּפְשָׁעֵיהֶם כִּי יתְגַבְּרוּ: וַיַּגֵּל אֶזְנֵם לְמוֹסֵר וַיֹּאמֶר כִּי-יִשְׁבּוּן מֵאֵן (ל"ו, ח-י). דוגמא לכך ניתן לראות בסיפור אבימלך (אותו הזכרנו קודם לכן). הסבה שה' נתן לאבימלך הזדמנות לתיקון, היא העובדה שידע מראש שהוא תם בלבבו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּחֻלְמֵם גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתֵם לְכַבֵּךְ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאֶחָשֶׁךְ גַּם-אֲנֹכִי אוֹתְךָ מִחֻטְיֹלֵי עַל-יָדֶיךָ לֹא-נִתְהַיָּךְ לְגַעַעַע אֵלַיָּהּ (בראשית כ', ו).

הייסורים מזמנים לאדם הצדיק מבחן לא פשוט - כיצד יגיב לקריאתו של ה' האם יקבל את הייסורים, ישמע את הבקורת וההכונה הרמזים בהם, ויחיה; או שמא יתנגד להם ויפרוק כל על? **אִם-יִשְׁמְעוּ וְיַעֲבְדוּ יִכְלוּ יִמְיָהֶם בְּטוֹב וְשִׁנְיָהֶם בְּנִעְיָמִים: וְאִם-לֹא יִשְׁמְעוּ בְּשִׁלַּח יַעֲבְדוּ וְיִגְוְעוּ כְּבַלְיָדָעַת (ל"ו, יא-יב).**

מתוך ההבנה שהייסורים מהווים מבחן להתנהגותו של הצדיק, אליהוא מציע את האפשרות שגם **ייסוריו של איוב נועדו לבחון אותו**. הרצון של הא-לוה לתקן את דרכיו של הצדיק לא חייב לבא בעקבות עוון כלשהו. מספיק שהוא מזהה שגישתו לעבודת ה' היא מוטעית, ונובעת מתוך מחשבה ש'מגיע לו' לחיות חיים טובים ושלווים. אליהוא מבין שיתכן שאת זה בדיוק באו ייסוריו של איוב לבדוק - האם בשעתו הקשה ישמע לקריאת הא-ל וישנה את תפיסת עולמו המוטעית, או שיתנגד למסר ויאבד את זכויותיו? (ראו [בפוסט מאת ד"ר צחי לב-רן](#))

כמובן, בשלב זה ניכר כי אליהוא מכוון לאמת - זה בדיוק מה שסופר בתחילת הספר - שייסורי איוב מהווים מבחן ונסיון מאת השטן. וכך מבטא זאת אליהוא: **וְאִף הִסִּיתָךְ מִפִּי-צָר רָחֵב לֹא-מוֹצֵק תַּחֲתֶיהָ וְנַחַת שְׁלַחְנֶךָ מִלֹּא דָשָׁן: וְדִין-רָשָׁע מִלֹּא דִין וּמִשְׁפָּט יִתְמַכּוּ (ל"ו, טז-יז)**. הוא מתאר את מצבו של איוב ש'הוסת' על ידי צר (השטן?) מלהיות מוצק, יציב, ומלא בדשן וכל טוב - להיותו מלא בעונשים ודינים הראויים לרשע (שמעו [בפוסט מאת הרב ד"ר בני לאו](#)).

מתוך ההבנה כי כל זה הוא מבחן, מפציר אליהוא באיוב לתקן את דרכו ואת דבריו, ולהימנע מלתפוס בדעות מוטעות על הא-ל: **הֲשָׁמַר אֱלֹהֵיךָ אֶל-אֵן כִּי-עֲלֶיךָ בְּחִרְתָּ מַעֲנִי (ל"ו, כא)**. במקום זה, הוא קורא לאיוב לפתוח את עיניו לראות בגדולת הא-ל, ובקושי הגדול שבהבנת דרכיו, כעוגן שיש להחזיק בו כדי להשאר עניו גם בשעות של חשכה גדולה, כדי לא להאשים את הא-ל בחוסר צדק, אפילו ברמיזה (ראו [בסרטון מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס](#)).

סיכום:

לתפישתו של אליהוא, למרות שהא-לוה יכול ומסוגל לכך, הוא איננו מתערב באופן פעיל ויומיומי בצדק ובמשפט של בני האדם, כיוון שהוא יודע שהם לא יעמדו בכחה של מידת הדין. מתוך חסדו לברואיו ורצונו לאפשר להם חיים, הוא מעלים את עיניו מן המעשים הרעים שמתרחשים בארץ, ומותיר להם את האחריות למשפט וצדק חברתי. אולם, כאשר נוצרות עוולות חמורות, מתערב הא-לוה ומעניש את הרשעים על מנת להושיע את החלשים.

בנוגע לתיקון הרוחני האישי של האדם, אליהוא מאמין שהא-ל שומר על קשר אישי עם האדם דרך חלומות והגיגי לילה המציבים בפניו אידיאל רוחני טוב יותר של עצמו, ועל ידי ייסורים וקשיים המעוררים אותו לעשות תפנית משמעותית בחייו ולתקן את דרכיו.

אליהוא מבין כי התופעה של ייסורים המכפרים ומעוררים את האדם לתקן את דרכו, נפוץ יותר דווקא אצל הצדיקים התמימים וישרי הדרך, ומוסיף, כי יתכן שייסוריו של איוב נועדו בדיוק למטרה כזו - לעורר אותו לפקוח את עיניו ולשנות את תפישת עולמו, ולבחון - האם יצליח לשמוע את קול ה' הקורא לו להתעורר?

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ל"ב-ל"ז](#)

סדרת שיעורים מאת הרב מנשה וינר: אליהוא מול הרעים (ל"ב), תקשיב, ה' מדבר אליך! (ל"ג), מענה הלב של אליהוא (ל"ד), האדם מול ה' (ל"ה), להתמודד נכון עם ייסורים (ל"ו).

[שיעור מאת הרב דוד טי: החידוש של אליהוא](#)

[שיעור מאת הרב מרדכי פרנקו: לקבל את הייסורים](#)